

משבר קרייסקי השני

מאז משבר קרייסקי הראשון, שאיים לסגור ערב מלחמת יום הכיפורים את מעבר העולים דרך אוסטריה, עברו דרך וינה מברית-המועצות כ-180 אלף יהודים, שחלקם עלו לישראל וחלקם "נשרו" לארצות-הברית. והנה יום אחד, ב-1979 נפל על ראשנו כרעם ביום בהיר, משבר קרייסקי חדש. נקראתי אל ראש-הממשלה מנחם בגין לשיחה דחופה ביותר. בגין סיפר לי שימים ספורים קודם-לכן נקרא שגריר ישראל בווינה אל שר החוץ האוסטרי, שביקשו להעביר לשר-החוץ הישראלי, משה דיין, מסר דחוף המנוסח בפסקנות: על ממשלת ישראל להתחייב, שלא ליישב עולים שעוברים את אוסטריה ב"שטחי כיבוש". אם לא תקבל ממשלת אוסטריה התחייבות כזאת ממשלת ישראל, יופסק מעבר המהגרים היהודים מברית-המועצות דרך וינה לישראל.

את התשובה של ממשלת ישראל העביר שר-החוץ אל שגרירנו בווינה, על-מנת שימסור אותה לידי שר-החוץ האוסטרי. התשובה היתה מנוסחת בחריפות. שר-החוץ האוסטרי שעיין במעמד השגריר במסר של דיין, החזירו לידי, באומרו, שהמסר כולל אימים ולכן אין הוא מוכן לקבלו. המשבר היה בלתי נמנע וראש-הממשלה בגין הורה לי לדאוג ללא דיחוי למסלול חליפי לצורך העברת עולים מברית-המועצות. במסר של דיין, שהאוסטרי פירשו כדברי-אימים, דובר, בין השאר, על תגובות חריפות ביותר של הציבור היהודי והלא יהודי בעולם החופשי, שיגיעו בעקבות הפסקת מעברם של יהודים בווינה. הסברתי לבגין באריכות את ההשלכות לעתיד העלייה כתוצאה מסגירת וינה למעבר עולים. הצעתי לו שייעשה מאמץ לשכנע את קרייסקי לחזור בו מהחלטתו, שכן ברור היה ששר-החוץ האוסטרי פועל על דעת ראש-ממשלתו. בגין השיב בנימה של רוגז, שישראל לא תכנע לתכתיב של קרייסקי. הצעתי שנגייס למבצע השיכנוע אישיות בולטת, יהודי אמריקני בעל עמדה ציבורית הולמת, דוגמת הנרי קיסינג'ר או ארתור גולדברג. בגין פסל את קיסינג'ר, אך הסכים לגולדברג.

את ארתור גולדברג, שופט בית-המשפט העליון של ארצות-הברית ושגריר ארצו באו"ם, הכרתי היטב עוד מימי שירותי בווישינגטון. גולדברג, שפרש זה מכבר מפעילות ציבורית, היה אישיות מכובדת בווישינגטון ומוכר היטב בחוגים מדיניים של אירופה. היו אלה ימי ממשלת הנשיא הדמוקרטי, קרט, ולגולדברג היו גם קשרים מצוינים עם צמרת המפלגה הדמוקרטית. אך בראש ובראשונה היה גולדברג יהודי גאה ואוהד ישראל. בגין לא המתין, ובו ביום התקשר עם שגרירנו בווישינגטון, אפי עברון, שגם

הוא הכיר את גולדברג מקרוב. כעבור יום או יומיים אמר לי ראש-הממשלה שאפי השיג את הסכמתו העקרונית של גולדברג להצעה, אלא שביקש לשמור את העניין כולו בסוד. לא עבר זמן רב, ונתבקשתי לטוס לווינה, כדי לתדרך את גולדברג ולציידו בנתונים ובנימוקים לקראת פגישתו עם קרייסקי. יצאתי לבירת אוסטריה עם יהודה אבנר מלישכת ראש-הממשלה. פגשנו את גולדברג בביתו של שגריר ארצות-הברית בווינה. השגריר וולף, שהיה יהודי בן למשפחה עשירה מאוד בקליבלנד, היה "מינוי פוליטי", כמקובל בפוליטיקה האמריקנית.

גולדברג, שבילינו בחברתו יום תמים, תיאר בפנינו את נסיונו בניהול משא-ומתן. בתחילת הקריירה הציבורית שלו, כך סיפר, התמחה בתחום זה הן כפרקליטם של איגודים מקצועיים, והן כשר העבודה. התנאי הראשון להצלחה במשא-ומתן, הסביר לנו גולדברג, הוא הכרת הנושא טוב יותר מן היריב. הוא היה בטוח שקרייסקי לא טרח כלל ללמוד את נושא עליית היהודים מברית-המועצות, ובוודאי שלא הכיר את הפרטים הטכניים של העניין, לכן הוא ביקש מאיתנו שנצייד אותו במפות, כדי שילמר את תוואי הנסיעה ואת מעברי הגבול בין ברית-המועצות לארצות מזרח אירופה ומערבה. למרות שהיה זה יום ראשון, וכל החנויות היו סגורות, נמצא לנו אטלס, וגולדברג שינן את כל התורה על רגל אחת. גולדברג סיפר לנו שהחליט להיפגש עם קרייסקי רק לאחר שנשיא ארצות-הברית נתן לו הסכמה, שיוכל להודיע לקנצלר האוסטרי שהוא בא בברכתו. הדבר לא היה פשוט, שכן הנשיא, קרטל ומזכיר המדינה סירוס וואנס היו בדרך ליפן. אגב כך, סיפר לנו גולדברג, כי כף רגלו מעולם לא דרכה על אדמת גרמניה. לעיתים מצא את עצמו במצב לא נוח בשל כך, אך הוא הצליח איך שהוא להסתדר, ועד סוף הקריירה הציבורית שלו לא ביקר בגרמניה. לגולדברג נודע כי קרייסקי דאג להודיע מראש לסירוס וואנס, באמצעות השגריר וולף, על כוונתו לדרוש מהישראלים את מה שדרש. וואנס נתן לכך, ככל הנראה, הסכמה שבשתיקה, ואף לא העיר איזושהי הערת ביקורת. גולדברג נועץ בשטראוס, יהודי דמוקרט מטקסס, שהיה אחד מראשי המפלגה הדמוקרטית, ושטראוס התקשר אל הנשיא בטוקיו וקיבל ממנו את ברכת הדרך לשליחות של גולדברג.

לפנות ערב, לאחר שעות רבות של עבודה, נפרדנו מגולדברג בכוונה לפגוש בו שוב למוחרת בביתו של השגריר, כדי לשמוע מפיו על תוצאות פגישתו עם קרייסקי. כשחזר גולדברג מן הפגישה ונכנס לחדר האורחים, היו פניו חיזור ורוחו נסערת. לרגע חששנו שנכשל במשימתו. טעינו. גולדברג דיבר בהתרגשות הגם ששליחותו, לדבריו, היתה קלה יותר משחשב. הוא פנה אל קרייסקי, כדבר יהודי אל יהודי, בהזגישו ששניהם לא שכחו בוודאי מה שעבר על היהודים באירופה. אחר-כך נגע בעניין שלשמו ביקש לראותו. קרייסקי דיבר בנימה אפולוגטית, והיה מוכן מיד להסתפק בהודעה שממשלת ישראל אינה מכריחה אף עולה להתיישב במקום שאינו רוצה להתיישב בו. מה שזעזע את גולדברג היתה הודעתו של קרייסקי, שהוא מחכה לבואו של יאסר ערפאת. "יהודי נטול כבוד לאומי" אמר גולדברג. לפתע הכל היה מובן. הדרישה האולטימטיבית לישראל,

היתה צריכה לשמש מחוות התרפסות בפני "האורח המכובד", ערפאת.
נפרדנו בחמימות מידידנו ארתור גולדברג, ואחר-כך שיגרנו מברק דיווח לראש-הממשלה.
גם ממשבר קרייסקי השני יצאנו בשלום.